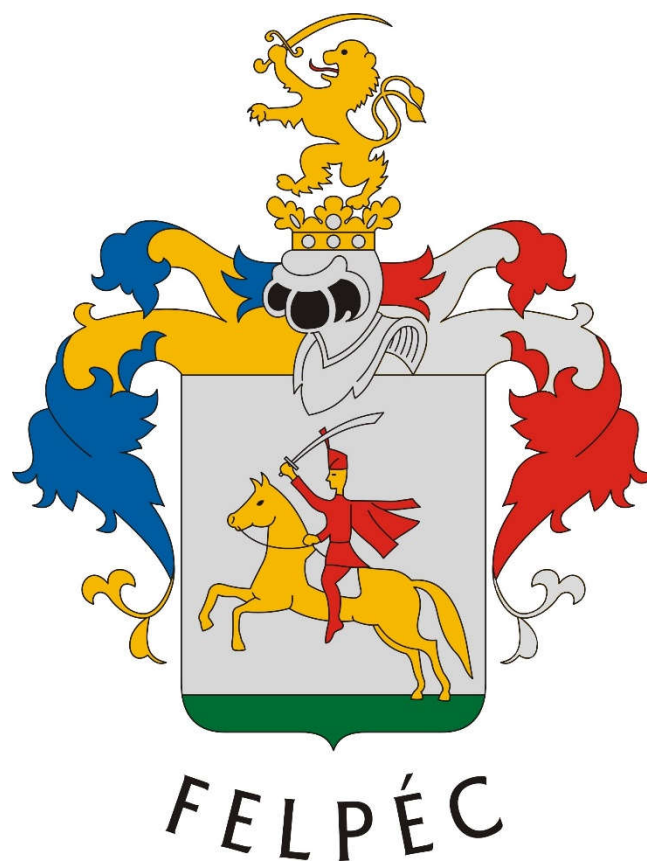

FELPÉC

TELEPÜLLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

Elfogadva Felpéc Község Önkormányzata Képviselő-testülete 14/2018.(II.28.) határozatával

*Felpéc
Településképi Arculati Kézikönyve
készült: 2017. november-december*

TARTALOMJEGYZÉK

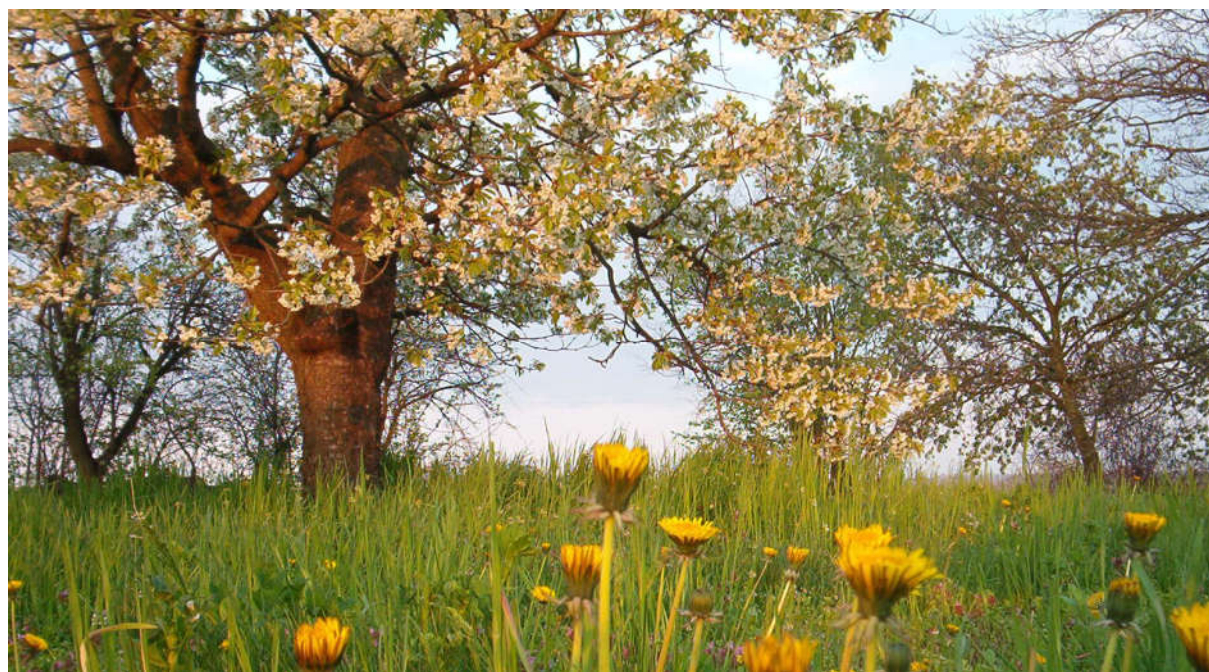
<i>BEVEZETÉS</i>	4
<i>TELEPÜLLÉS BEMUTATÁSA</i>	6
<i>ÖRÖKSÉGÜNK</i>	9
<i>ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA</i>	19
<i>KÖRNYEZETALAKÍTÁSI AJÁNLÁSOK</i>	24
<i>REKLÁMOK, HIRDETÉSEK</i>	52
<i>KORTÁRS JÓ PÉLDÁK</i>	53
<i>IMPRESSZUM</i>	56

BEVEZETÉS

A dokumentum, amelyet a Tisztelt Olvasó – ha virtuálisan is – a kezében tart, **Felpéc község Településképi Arculati Kézikönyve**, melynek célja, hogy segítséget nyújtson: az értékek felismerésével és a településképhez kapcsolódó alapelvek bemutatásával feltárja a település épített és természetes környezetének szépségeit és ezzel hozzájáruljon ahhoz, hogy olyan lakóházat tudjunk építeni, környezetünket olyan módon tudjuk alakítani, melyre nemcsak egyedi szépsége miatt lehessünk büszkék, hanem azért is, mert az a település képével, karakterével, építészeti hagyományaival összhangban jön létre.

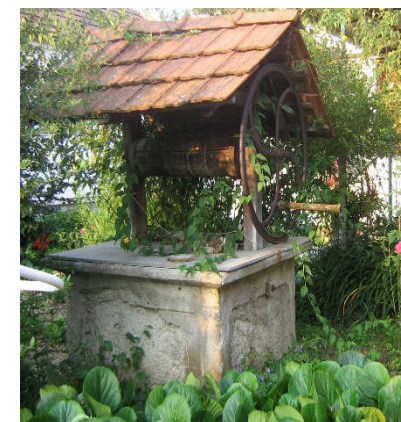
A kézikönyv olyan szemléletformáló dokumentum, amelyben a településképi követelmények megalapozása érdekében meg kell határozni a településkaraktert meghatározó településképi jellemzőket, a településképi szempontból egymástól jól elkülönülő településrészeket, azok arculati jellemzőit és értékeit, továbbá tartalma kiterjed a településképi minőségi formálásra vonatkozó javaslatokra, és a településképhez illeszkedő építészeti elemekre is. A kézikönyv felöleli a település teljes közigazgatási területét.

A kézikönyv műfajából és terjedelmi korlátaiból adódóan nem ad teljes körű képet a település adottságairól, de ennek ellenére nem egy merev lezárt egész kíván lenni, hanem nyílt hozzászólásokat és a lakossági véleményeket is befogadó kezdeményezés, mely akár új, jó példákkal folyamatosan bővíthet is.

Az itt megfogalmazott ajánlások természetesen nem kötelező érvényűek, céljuk nem egy tervezési kézikönyv átadása, hanem sokkal inkább az épített környezet hagyományos értékek figyelembe-vételével történő alakításának segítése a valós értékek feltárásával.

A kézikönyv tartalmát „a település-fejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről” szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet 12. melléklete határozza meg így értelemszerűen annak előírt tartalmát követi, de beépíti a lakossági fórumok és egyéb személyes interjúk tanulságait is. A kézikönyv szemléletformáló célt szolgál, amelyet a települési önkormányzat határozattal fogad el.

TELEPÜLLÉS BEMUTATÁSA

Felpéc község Győr-Moson-Sopron megye déli részén, Győrtől 21 kilométerre délnyugati irányban fekszik, az erősen tagolt felszínű Sokorói halomvidék, valamint a szél és a víz által letarolt Marcal medence találkozásánál, Tét város – járási székhely – Győrszemere, Tényő és Kajárpéc községek ölelésében. Jelenleg a lakosság száma 900 fő körül van. Felpéctől északra futóhomok-dűnék sorakoznak, melyeket a jégkorszak végi szél fújta ki a Bakony-ér medréből. Itt található a borókával benőtt terület, a Sísek, mely ma természetvédelmi terület.

A domboldalakat leginkább akácerdő borítja és az újabban telepített fenyves. Lejjebb szőlőtáblák és gyümölcsösök teszik változatossá a tájat. Itt terem a híres „Törisvári bor.”

A dombra települt falu alatt folyik az általában csekély vízű Sokorói-Bakony-ér, de nagy esőzések idején, hóolvadáskor hatalmas területeket önt el.

A patakon túl síkság húzódik egészen a szintén dombra épült Halipusztáig. A falutól délre, a Malatón, akác- és nyárfaterő nyújt védelmet a vadon élő állatoknak.

A dombvonulat magasabb pontjairól tiszta, felhőtlen időben látszik a Ság, a Somló, a kőszegi és a soproni hegyek, időnként megcsillan a Schneeberg hófödte csúcsa is. A Bakony kékesszürke tömegében a faluból is gyönyörködhetünk.

Felpéc határában az első ember az újabb kőkorból telepedett le. Ezt bizonyítja az az öt kővéső és egy nyél részére átfúrt kőbalta, amelyet 1877-ben találtak a falu határában. 1882-ben is kerültek elő különböző kőeszközök a földből. Időszámításunk után a Római Birodalomhoz tartozott Felpéc környéke is. Valószínűleg veterán telep volt a Malató nevű dűlőn, ahol kiszolgált római katonák laktak. Több helyen találtak római kori pénzeket, cserépdarabokat, illatszeres üvegeket. Halipusztán római sírokat tártak fel, a hegytetőn pedig fakitermeléskor római bronz- és ezüstpénzekre akadtak. 1965-ben római edénytöredékeket és egy szárnyas fibulát dobott ki a föld.

A népvándorlás sem kerülte el a vidéket. A község villamosításakor, 1951-ben avar sírokat ástak ki, melyekből csontvázak, égetett agyagedények és dinnyemag alakú gyöngyök kerültek elő.

Felpécet az Árpád-korban ismert Péc nemzetség kapta birtokul, innen kapta nevét a falu is. (Az Apponyi grófok szintén a Péc nemzetségből származnak.) A település több néven szerepel a középkori oklevélben pl.: Villa pech (1250), Peech (1373), Felpech (1415) Balaspech (1433), Pecz (1483). Ebben a korban nagy valószínűséggel Felpéc és Kispéc egyetlen település volt. A falut először az 1237-1240 között kelt Albeus-jegyzék említi. IV. Béla király Albeus mesterrel, a nyitrai főesperessel összeíratta a Pannonhalmi Bencés Főapátság birtokait, jobbágyait, udvarnokait, szolgáló népeit és ezek köteles szolgáltatásait. Eszerint "Tényővel szomszédos falvak: Menfu, Szemere és Pech". Középkori települések voltak a mai település körzetében: Balázspéc és Hali. Előbbit a Péci (Péczi, Péczy) család Balázs nevű tagja alapította a 14. században. A török hódítás 1543-ban indult, a háborúk következményeképp az 1609-es összeírás mind Felpécet, mind Kispécet elhagyott helyként tünteti fel, Haliról és Balázspécéről nem tesz említést. Felpéc 1621-ben települt újra. A török ugyanakkor nem gátolta a lakosság vallásgyakorlását, így a döntő részben protestáns lakosság már 1631-ben megépítette első evangélikus templomát. Az 1703-1711 között zajló Rákóczi-szabadságharcot sokan támogatták, számtalan nemes felpéci vonult a zászlók alá. A szerencsétlen kimenetelű koroncói csatában sok felpéci halt meg. A helység történetének újabb jelentős állomása az 1721-es év. Ekkor közgyűlésen hirdették ki kiváltságlevelét, eszerint Felpéc curialis község (közbirtokosság).

Az 1848-49. évi szabadságharcnak is részese volt a felpéci nemesség és a község egyéb lakossága. A komáromi vár megerősítésében a felpéciek is részt vettek.

Felpéc gazdasági élete a 19. században indult fejlődésnek. Ebben az időszakban a szőlőkultúra és a kereskedelem virágzott. A patakon vízimalom is működött, ez látta el a lakosságot liszttel. A malomban nemcsak felpéci, de más községből való gabonát is őröltettek. A gazdasági fellendüléshez hozzájárult a Győr-Pápa-Celldömölk-Szombathely vasútvonal megépítése, melynek állomását a Felpéhez tartozó Halipusztán alakították ki, 1871-72-ben. Jelenleg is itt van a község vasúti megállója, amely a központi belterülettől kb. 3 km-re fekszik. A 20. század nagy történelmi eseményei általában elkerülték a főútvonaltól távolabb eső falut. A két világháború azonban fájó nyomott hagyott lakói lelkében. A hősi halottak névsorát a templomok falán lévő táblákon tüntették fel, a temetőekben emléktáblák emlékeztetnek rájuk. 1921-ben hatalmas tűzvész pusztított. A falu újjáépült, ekkor kaptak a házak cseréptetőt.

1951-ben került sor a részleges villamosításra. 1986-ban megoldódott a község egészséges ivóvízzel való ellátása, kiépült a vízvezeték-hálózat. 1996-ban szennyvízcsatorna-hálózat épült, majd 1998-ban bevezették a gázt a faluba. Az 1990-es években a község lakossága csökkent, ez a tendencia a 2010-es évekre visszafordulni látszik, a lakosság száma elsősorban a természetes szaporulat okán tartósan meghaladja a 900 főt.

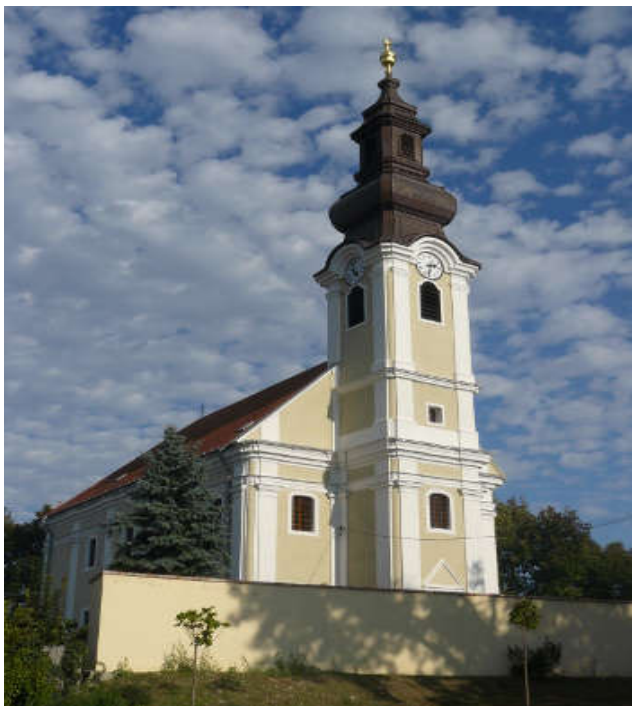

ÖRÖKSÉGÜNK

- **Műemlék**
- **Helyi védett épület**
- **Egyéb helyi érték**
- **Intézmény**
- **Természeti érték**

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGÜNK

Evangelikus templom

A község központjában, négy utca találkozásánál épült fel az evangélikus templom, mely a történelmi belterület legmagasabb pontjára épült, így meghatározza a központi településrész hangulatát. A középkori részletekkel is rendelkező műemléktemplomot 1620-ban építették, majd barokk stílusban átépítették 1776-77-ben. 1794-ben bővítették. A győri evangélikus templomnak 1749-ben történt elvétele után észak felé Felpéctől Pozsonyig, keletre pedig Komárom megyéig nem volt evangélikus templom. Ekkora területről sereglettek össze egy-egy istentiszteletre az ígét szomszédok hívek Felpécre. Az akkori felpécsi templom hossza 5 öl, szélessége 3 öl volt. Vasárnap két istentiszteletet tartottak, az egyiket a győri vendégekre való tekintettel németül. 1752-ben a gyülekezet megyénél kérelmezte a templom megnagyobbítását. A templomtornyot három haranggal 1794-ben építették. 1812. szept. 17-én leégett a templom, a torony, leolvadtak a harangok, csak a kisharangot tudták megmenteni. Órapárkányos előreugró tornya újjáépítését 1819. április 13-án kezdték és augusztus 10-re már állt. A ma is működő toronyóra 1830-ból való. A templom síkmennyezetes, karzatos hajójú, a szentély egyenes záródású, melyben XIX. századi szószékoltár látható. Az oltárkép az Olajfák hegyén imádkozó Krisztust ábrázolja. Az orgona – melynek restaurálását 2017-ben végeztette el az egyházközség – 1910-ben, a vörösmárvány keresztelőkút 1905-ben készült.

Római katolikus templom

A katolikus templom 1752-ben épült barokk alkotás. Berendezéséből a szarkofág alakú főoltár térdeplő szentekkel érdemel különös figyelmet. Udvarán kőkereszt található.

Az első római katolikus templomot 1430-ban építették, és a Boldogasszonynak szentelték. Az 1600-as években nem volt katolikus templom, a hívek az evangélikus szertartáson vesznek részt, közösen használták a templomot és a harangokat. 1752-ben templomhelyet mértek a falu földjéből, ahova még ebben az évben felépítették a katolikusok a templomukat.

A felpéciek 1827. április 23-án a győri püspöknek írtak petíciót, melyben anyagi segítséget kértek, hogy templomuk fából készült tornya helyett kőből új tornyot építhessenek. Jelenleg önálló egyháza van (Felpéci Római Katolikus Plébánia), korábban, a 19. sz. végétől Győrszemeréhez, illetve Gyömöréhez tartozott, filiaként.

Tájház

A műemlék parasztkorabeli épület a Táncsics u. 18. sz. alatt található, egyik része a 18. századból származik, azóta az utca felőli oldalhoz új épületrészt csatlakoztattak, ez lett a lakószoba. A tetőszerkezet átépítéséhez magasítani kellett a bővítés falait. A korábbi falazatot vakolt homokkőből készítették, tetőszerkezete feltehetően favillás volt. Abból a házból csak a rakott homokkő maradt meg. Lábazatként erre építették rá az új házat, ehhez falazatként rakott sarat használtak szalma adalékkal. A mestergerenda felirata a 18. sz.-i ház 19. sz.-i bővítésének időpontját őrzi: „ANNO 1819 DLGEST RC ÉS CK ÉPÍTETTE ESZTET”. A héjazat ma már zsúpkévé nőtt. A ház érdekessége a kemence, amely ma is használható; az eredeti feltehetően kibúvós kemence volt, ezt azonban lebontották és befalazták.

Szőlőhegyi helyi védett prэшház és pince

A korabeli népi építkezések legfontosabb pragmatikus szempontja: miszerint abból építkezünk, amihez könnyen hozzáférünk – helyi védeltséget élvező szőlőhegyi pincén (prэшházon) is tetten érhető. A közeli terméskő sok másik, mára már összedőlt prэшház romjaiban is felfedezhető. A köveket az alapok és fontosabb szerkezeti részek megerősítésére használták. A falazat egyébként döngölt földfal, melyhez a köveken kívül a jó minőségű helyi agyagos földet használták. A tetőforma kontyolt nyeregtető, a fedélszék egyszerű ollóágas fa szerkezet taréjszelemennel, melyre vékony szarufák támaszkodnak. A fedés anyag jelenleg nádfedés, azonban a rendelkezésre álló történelmi információk alapján feltételezhető, hogy a pince eredetileg zsúpfedéssel készült.

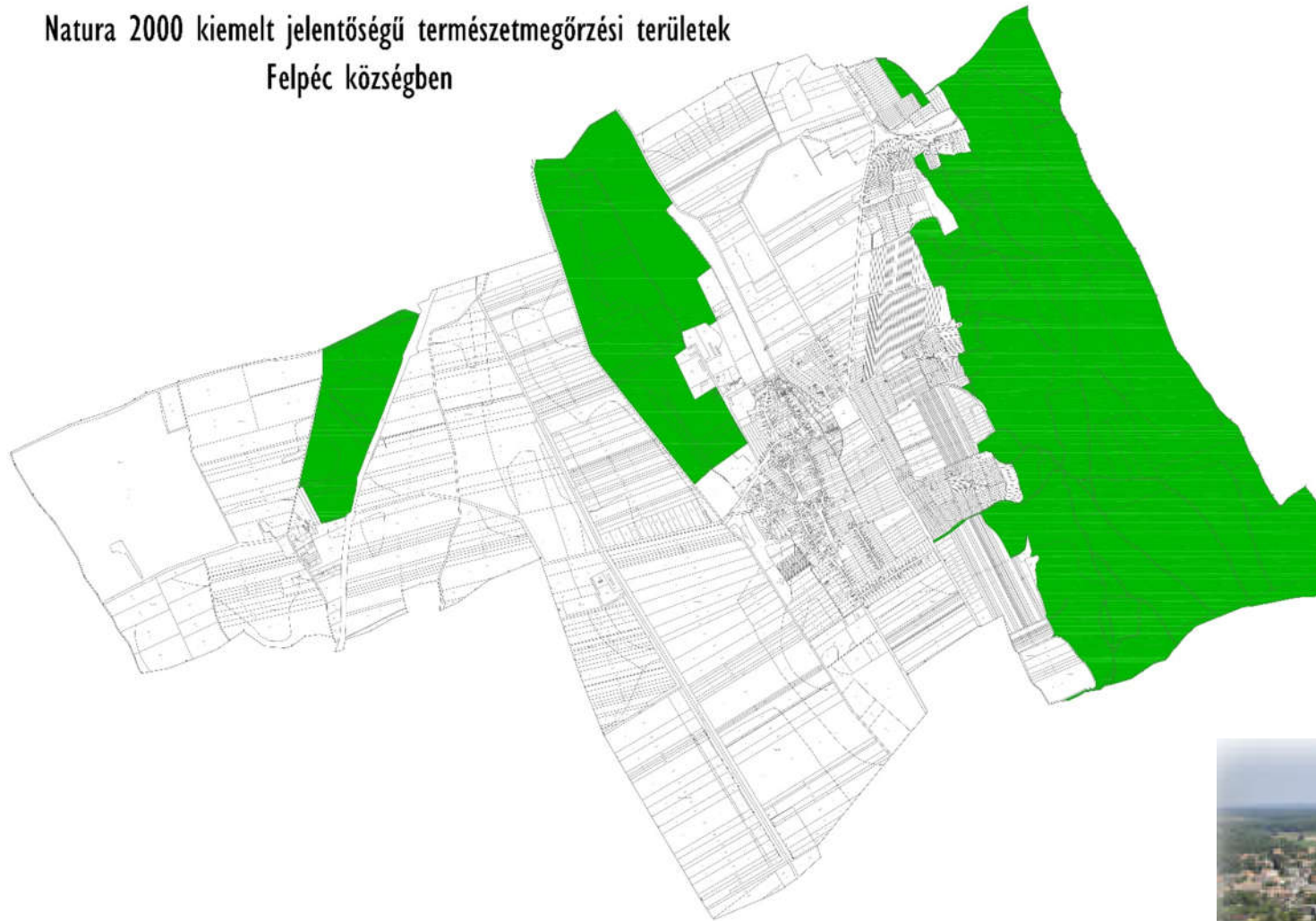
Településszerkezet

Felpéc településszerkezete a többutcás szalagtelkes típusba sorolható, bár a klasszikus lakóterület, a hagyományos településmaghoz csatlakozó két periferiális, szintén régen települt részén tetten érhető a halmazfalu sajátosságait mutató telek- és házalakulás is. A község, mint a többi szalagtelkes falu olyan település, amelynek egymás mellett fekvő keskeny, hosszú, szalag alakú belső telkei hosszanti oldalukkal érintkeznek és így alkotnak egyszeri vagy többszöri sorozatot. Különösen a klasszikus faluszéli részekben a hosszúkás telkek nemegyszer vizenyős vagy erdős területre nyúltak be, amelyek növényzete a mai napig alig változott (hacsak abban nem, hogy erdő helyett gyümölcsfák állnak, mint például a „szi(l)vások”).

Jellemzően a domborzat a településszerkezet alakítója, a község dombra települt és a hagyományos lakóterületnek csupán a 20. században kialakult része fekszik a „lapban”, azaz a sík vidéken (Széchenyi, Dobó utca, a Petőfi utca Kajárpéc felé eső része), a többi hagyományos lakóterülethez tartozó utca a dombtetőn vagy annak oldalában található. A hasonló soros településszerkezetű falvak sem a dunántúli, sem a hegyvidéki települések között nem ritkák. Ugyanakkor a régi, klasszikus lakóterület ún. Malom-dombra eső része (mai Jókai, Ady utcák), valamint az Arany J. utca, a Zrínyi utca és a Petőfi utca Arany J. utcára merőleges szakasza által határolt része sajátosságaként a szabálytalan alaprajzú telkek halmazát jelölhetjük meg, ahol a házak rendszer-telen összevisszaságban állnak, utcái (ha vannak) rövidek, zezzugosak. Ezek a legarchaikusabb településformát, a halmazfalut idézik.

Natura 2000 kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek
Felpéc községben

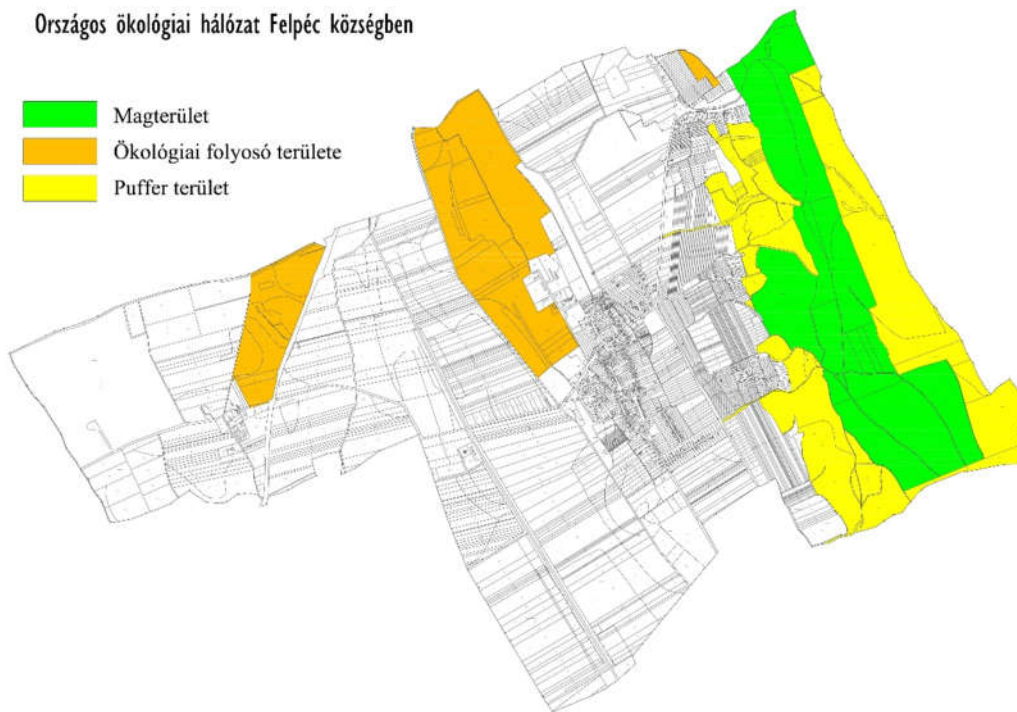
TERMÉSZETI ÖRÖKSÉG

Felpéc közigazgatási területét az európai közösségi jelen-tőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendeletben kihirdetett, az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelettel közzétett Natura 2000-es területek közül a HUFH20008_Pannónhalmi-dombság elnevezésű kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület érinti.

Országos ökológiai hálózat Felpéc községben

- Magterület
- Ökológiai folyosó területe
- Puffer terület

Felpéc közigazgatási területét az országos ökológiai hálózat övezetei közül a magterület, az ökológiai folyosó és a pufferterület övezetek is megtalálhatók. Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény 13., 17-19. §-ai tartalmazzák az országos ökológiai hálózatra és annak magterület, az ökológiai folyosó és a pufferterület övezeteire vonatkozó előírásait.

Országos tájképvédelmi terület Felpéc községben

Az OTrT 14/A. §-a tartalmazza a „tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek” övezetére vonatkozó szakmai előírásokat. Felpéc területe érintett a „tájképvédelem szempontjából kiemelten kezelendő területek” övezettel.

Felpéc közigazgatási területét érinti a Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet létesítéséről szóló 19/1992. (X. 6.) KTM rendelettel védetté nyilvánított Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet országos jelentőségű védett természeti terület. A Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet területbe tartozó területeket mutatják a sárgával jelölt területek.

Országos védelem alatt nem állnak, de településképi szempontból mindenképp figyelembeveendő a zöld sraffal jelölt természeti területek, ahol kiemelt figyelmet kell fordítani a tájkép, a természetes életközösségek (növénytakasúások) és élőhelyek megóvására.

A védett természeti területen található ősbórákás területe 15 ha, kezelője a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság. A bórákás-nyaras foltok között nyílt homokpusztagyeppek találhatók, amelyek számos védett növényfajnak, így a csajkavirágnak, az agárkosbornak vagy a homoki nőszirmnak biztosít élőhelyet.

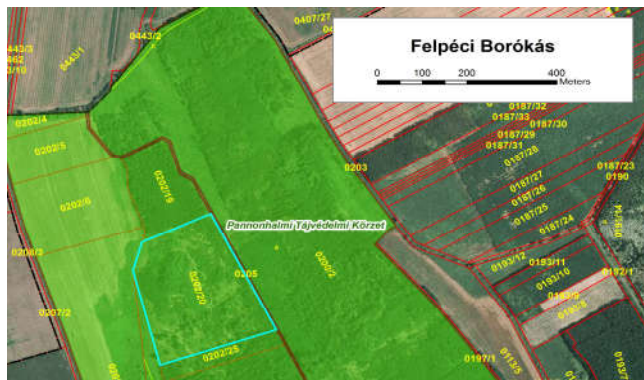
Országosan védett természeti területek és országosan nem védett természeti területek Felpéc községben

 Védett természeti területek Felpéc községben
 Természeti területek Felpéc községben

Ősborókás

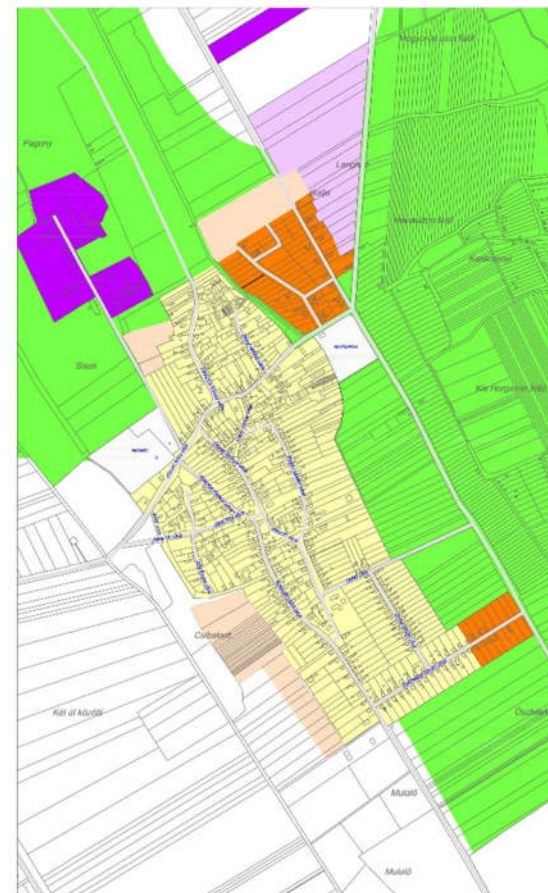
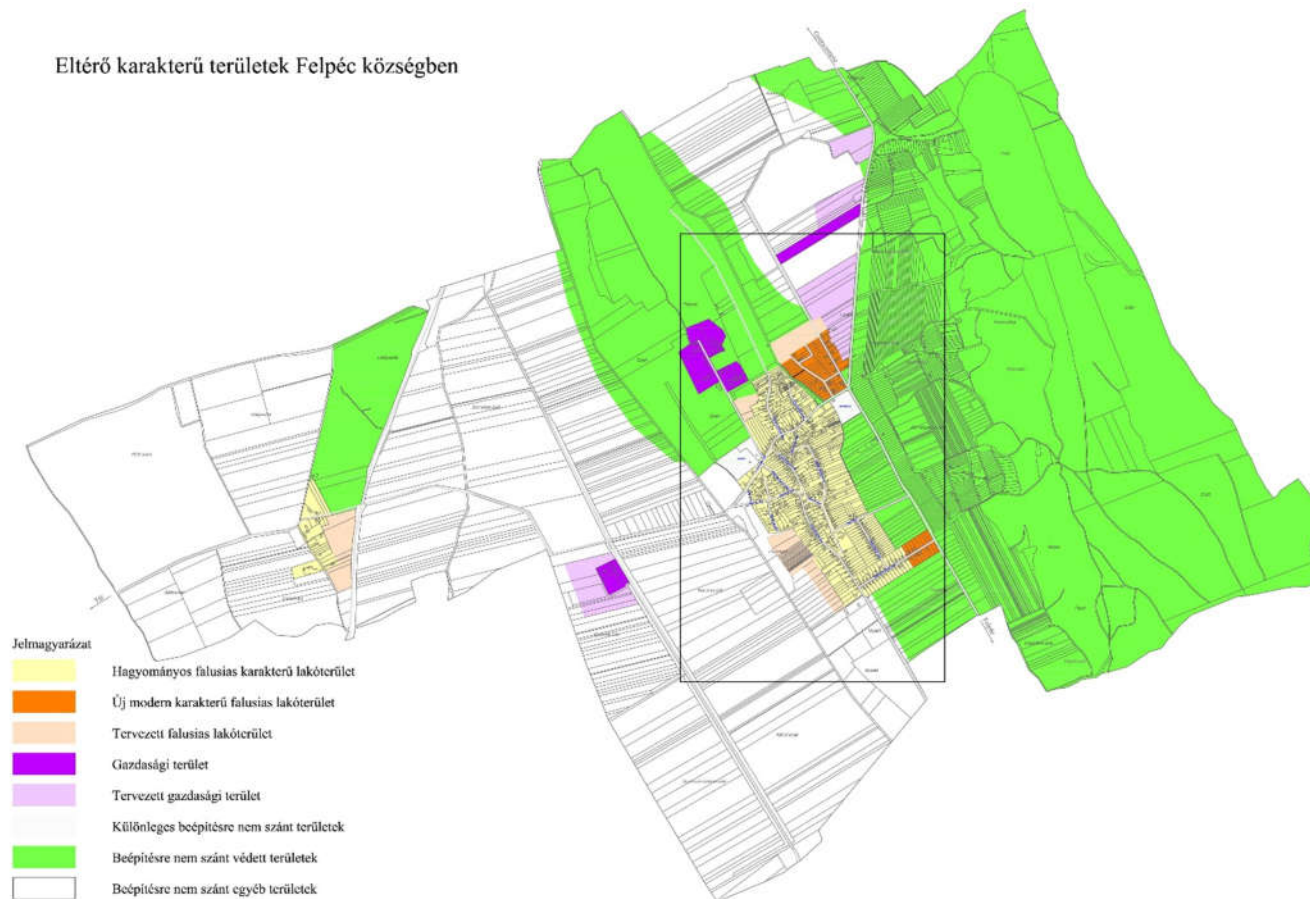
A Táncsics utcán át, majd annak folytatásában külterületi dűlőúton közelíthető meg a felpéci Ősborókás. A terület neve Sisek. Védett természeti terület, 1992 óta a Pannonthalmi Tájvédelmi Körzet része, területe 15 ha, kezelője a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság. A borókásnyaras foltok között nyílt homok-pusztagyeppek találhatók, amelyek számos védett növényfajnak, így a csajkavirágnak, az agárkosbornak vagy a homoki nőszirmoknak biztosít élőhelyet. A 19. században legeltetett homokterasz volt, akác borította, feketefenyő szegélyezte a területet. Az 1950-60-as években újraterelítették nyárfával, akáccal. A borókásban birkákkal legeltettek, a legeltetés megszűnése után a borókás bedúsult, 70-80%-osan nem záródott gyepterelítésű lett. Az élőhelyre jellemző boróka és fehér nyár mellett a szomszédos erdősítésekől spontán betelepült az akác és az invazív bálványfa, amelyek ma már a terület természeti értékeinek fennmaradását veszélyeztetik.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA

A kézikönyvben - a településképi követelmények megalapozására - meg kell határozni a település meghatározó településképi jellemzőit, a településképi szempontból egymástól jól elkülönülő településrészeket arculati jellemzőikkel és értékeikkel. Az eltérő karakterű területek lehatárolásának célja az, hogy a településképi, arculati jellemzők szempontjából hasonló területeken hasonló viselkedésmódokat javasoljon a kézikönyv. A területek lehatárolása egyrészt a település történeti fejlődésének, morfológiájának vizsgálatából, másrészt a helyszíni vizsgálatok eredményeiből születtek.

Eltérő karakterű területek Felpéc községben

Hagyományos (klasszikus) lakóterület – a település történeti magja

A történeti településközponthoz Kossuth Lajos utca felső szakasza, a Dózsa György utca, az Irinyi utca és a Petőfi Sándor utca alsó szakasza sorolható. Itt húzódnak a legrégebbi utcák. Itt érzékelhető leginkább a jellegzetes ágas úthálózati rendszer, az utcák találkozásánál háromszögletű terekkel, térbővülletekkel. Az utcák változó szélességűek 10-28 méter között változnak. Az utcára merőlegesen nagyméretű, szabálytalan alaprajzú, keskeny, mély telkek nyíltak, ezek egy része ma is megtalálható, méretük meghaladja a 1500- m²-t. A keskeny telkek szélessége átlagosan 16 méter. Az épületek jellemzően az utcavonalra épültek, előkert nélkül (az újonnan épültek kivételével, ahol 5 m), jellemzően fésűs beépítéssel, a telkek északi oldalán állnak. Karakterét tekintve az utca képe vegyes. Néhány melléképületet leszámítva a hagyományos népi építészetet tükröző értékes épületek már eltűntek vagy átépültek a területen. A településrész értéke elsősorban az ágas településszerkezetben rejlik.

Hagyományos (klasszikus) lakóterület – a történeti „faluszéle”

A történeti településközponthoz csatlakozik az egykori „faluszél”, melyhez az Ady Endre, Jókai Mór utca, illetve a Táncsics Mihály és Zrínyi utca körméke tartozik. Itt a településszerkezet, besűrűsödött, a főutcákról keskeny, rövid közök nyílnak, melyek feltárják az elaprózódott telkeket, melyek nem voltak egymástól elválasztva, így találkozhatunk egy telken több lakóépülettel, illetve közútról meg nem közelíthető beépített telekkel is. A legrégebbi épületek, melyek leginkább megőrizték hagyományos arcukat, a Táncsics Mihály utca környékén találhatóak. A melléképületek a kis telekméret miatt rendszertelenül helyezkednek el. A lakóépület egytraktusos, háromszögletű ház, utcára merőleges tetőgerinccel. A hagyományos épületek. deszkaoromzatosak, vagy díszes falazott oromfalasak. Jellemzően a tornáccal kibővített egységes fedélszékű épületek maradtak fenn, melynél a tornác az utca felől teljesen elfalazott. Az utcai homlokzat egy-vagy két ablakos. Építészeti elemként kiemelt párkány, egyszerűbb homlokzat díszek, oromfalas épületeknél falazott, íves záródású, díszes oromfal-szegélyezés maradt fenn.

Hagyományos (klasszikus) lakóterület – 20. századi beépítéssel

A XX sz. második felében alakult ki a beépítés a Petőfi Sándor utca felső szakasza, Széchenyi István utca, Dobó István utca esetében, amely területeket szabályos út- és telekstruktúra jellemez. A telkek átlagosan 24 m szélesek, területük 1500 nm. A község újkori arculatát alakítják az 1960-as években - épített „10 x 10-es kockaházak”: a jellemzően négyzetalaprajzot közelítő, mintegy 100 m² alapterületű kéthelyiség-soros típusházak, sátoztetővel.

Új lakóterület

A József Attila utcától északra 2003-ban alakított ki az önkormányzat új lakóterületet. A korábban egyoldali beépítettségű Szondi utcában ugyan már volt egy-két régebbi szabadonálló lakóház, de az utca másik oldala és a Dr. Petz Lajos utca ezidőtájt kezdett kiépülni. Jellemzője a szabadon álló beépítés. Az épületek viszonylagos heterogenitása ellenére a házsor a hasonló lépték és tömegképzés eredményeképpen viszonylag egységes képet mutat, mely a továbbiakban is megőrzendő.

Gazdasági területek

A település gazdasági területeit elsősorban „Pagony” elnevezésű külterületi, de a belterülethez a Táncsics utcánál szorosan kapcsolódó gazdasági terület alkotja, ahol fémipari vállalkozás, fűrészüzem, és állattartó telep területei alkotják, de e mellett kisebb vállalkozások illetve egyéb településgazdálkodási területek is ide sorolhatóak. Hasonló ismérvei vannak a Győri út melletti kisebb belterületi gazdasági terület (cserzőüzem, komposztáló) környezetének is, melyek környezeti karakterjegyei miatt szintén ide sorolhatóak.

A területek jellemzője a gazdasági racionalitásból adódó területhasználat, mely sokszor heterogén és építészeti kevéssé magas minőségű épületállománnyal párosul.

Különleges (és beépítésre nem szánt) egyéb területek

Az egyéb különleges és beépítésre nem szánt területek a településen az alábbiakat foglalják magukba:

- sportpályák
- temető
- egyéb belterületi zöldfelületek.

A területek mind sajátos karakterüket hordozó nagy területet elfoglaló rekreációs célt kiszolgáló területek, ahol elsősorban a zöldfelületek túlsúlya dominál. Ezeken a területeken az eltérő speciális használatból adódóan egységes jellemzők nem állapíthatók meg, de gondos építészeti megformálással, környezetalakítással kialakított épületek és épített környezeti elemek a különleges területek rendezett, kedvező képét segítik elő.

HALIPUSZTA

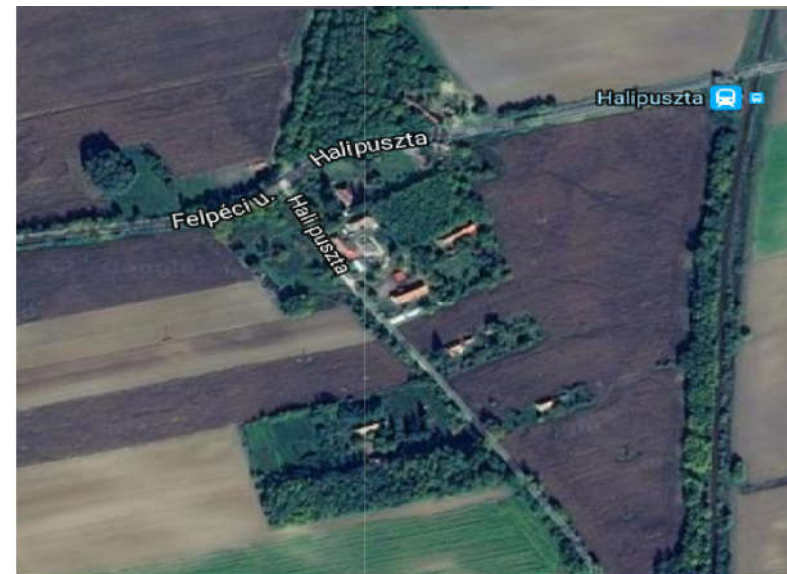
Az egykori, középkori eredetű Hali község Felpéctől nyugatra valamikor falu volt. Első ízben Károly Róbert egy 1337. évi oklevelében szerepel. Birtokosai a Haly nevet nyerték. Később a terület a felpéci kuriális nemesség birtokába kerülve Felpéc határába olvadt.

A falu korábban egyutcás, szalagtelkes településszerkezetet mutatott, ám a lakosság fogyásával egyre inkább a szabálytalan, halmazos beépítés vált jellemzővé, már a 19. század elejére.

A Győr-Pápa-Celldömölk-Szombathely vasút 1870-71-ben történt megépítése idejére a lakosság száma erősen visszaesett és a közlekedési modernizáció sem tudta ellensúlyozni az elvándorlást. A harmadik katonai felmérés idején a település már pusztá volt.

Jelenlegi lakónépessége 10 fő körül mozog, területén növénytermesztést folytatnak, illetve állattartó telep található.

Halipusztá része Felpéc község területének, és – szintén belterületi státusszal – Felpéc központi belterületétől körülbelül 3 kilométer távolságra található.

KÖRNYEZETALAKÍTÁSI AJÁNLÁSOK

Felpéc község Településképi Arculati Kézikönyvének egyik legfontosabb feladata, hogy olyan módon formálja a település arculatát és a településen építkezni kívánók szemléletét, hogy nem egységes és köbe vésett elvek mentén rögzíti az építési szabályokat, hanem példák, jó gyakorlatok, szemelvények segítségével igyekszik a település lakóit a helyes, illetve a település, a tájegység, a régió környezetalakítási hagyományai-hoz illeszkedő viselkedésmód felé terelni.

Így a Településképi Arculati Kézikönyv ajánlásait nem kell és nem is lehet kötelező érvényű előírásként értelmezni. A Településképi Arculati Kézikönyv és ajánlásai nem írják felül és nem helyettesítik a település Helyi Építési Szabályzatát és az abban rögzített építési előírásokat. Célja sokkal inkább az, hogy az ott előírt számszerűsített (normatív) szabályokat illusztrálja és segítsen a település lakosainak illetve az építkezni szándékozóknak, hogy hogyan töltsék meg azt tartalommal.

AZ ÉPÍTÉS TÍZPARANC SOLATA (Krizsán András nyomán):

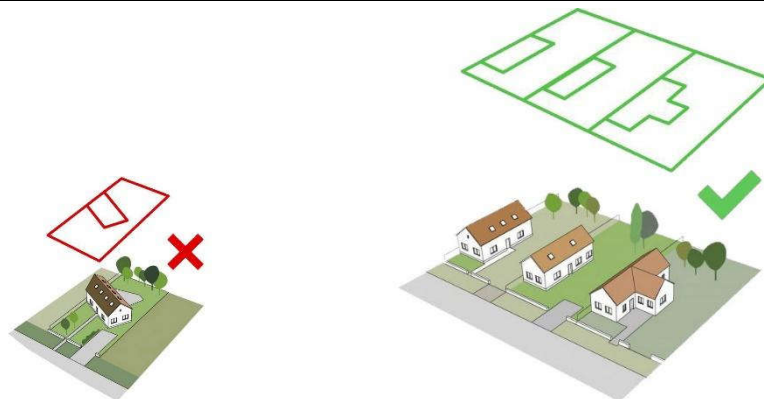
1. Mielőtt új épületet tervezel, kétszer is gondold meg, hogy a régit nem lehet-e felhasználni!
2. A tervezéssel építésszt bízzál meg!
3. Ne feledd, hogy az építés közügy is!
4. Próbálj alkalmazkodni a kialakult beépítéshez és utcaképhez!
5. A telek beépítésénél ne csak házban, hanem udvarban és térfalakban is gondolkozzál!
6. Az udvart úgy tervezd, mint a házat: olyan helyiségekről van szó, amely fölül csak a tető hiányzik!
7. Az oldalhatáron álló beépítést ne a szegénység, hanem a józanság és a kulturáltság jelének tekintsd!
8. Használd a hagyományos környezetkultúra elemeit: a tornácot, a falazott kerítést, a tetőfeljárót, és töltsd meg új tartalommal!
9. Az épület homlokzatánál alkalmazd a harmonikus arányrendszer törvényeit!
10. A kevesebb több: az egyszerűség nemessé tesz!

Hagyományos (klasszikus) lakóterületekre vonatkozó ajánlások

Az épületek telepítése

Oldalhatáron álló vagy szabadonálló, egyszerű, utcára merőleges vagy utcával párhuzamos tömegforma alkalmazása ajánlott, a meglévő környezethez illeszkedően jellemzően előkerttel.

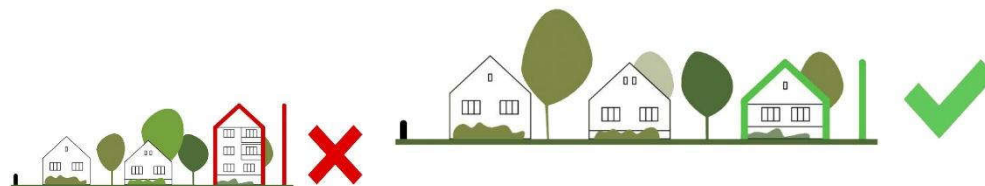
Az épületek tetőformája

Egyszerű tetőforma alkalmazása ajánlott, mely figyelembe veszi az utcaképet és szomszédos hasonló nyeregtetős vagy sátoztetős házak viselkedését is.

Az épületek léptéke

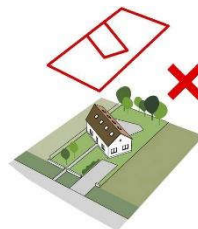
A településrész nagy telkes és tágas szövetéből adódóan a falusias léptékű, jellemzően földszintes (maximum földszint plusz tetőtér beépítésű) épületek a jellemzőek. A településrész karakterének megőrzése érdekében ezért nem ajánlott többszintes épületek építése.

Új lakóterületre vonatkozó ajánlások

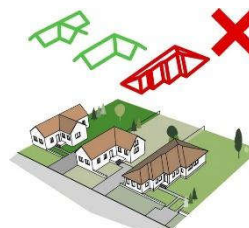
Az épületek telepítése

Oldalhatáron álló egyszerű, utcára merőleges tömegforma alkalmazása ajánlott, a meglévő környezethez illeszkedően jellemzően előkerttel.

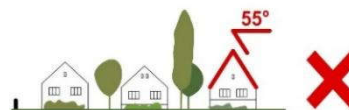
Az épületek tetőformája

Egyszerű tetőforma, mely figyelembe veszi az utcaképet és szomszédos hasonló nyeregtetős házak viselkedését és léptékét is.

Az épületek tetőhajlásszöge

Hagyományos tetőformát követő tetőhajlásszög, mely az egész utcában közel azonos. Sem a túl alacsony, sem a túl magas tetőhajlásszögek nem illeszkednek az utca meglévő képébe

UTCAKÉP

Egy település épített környezetének karaktere és arculata az utcaképekben is kifejezésre jut, sőt annak az utcán jövő számára egyértelmű megfogalmazódása. Az utcák kiegyensúlyozott képét az azonos, de sohasem egyforma elemek szabályos, de sohasem mechanikusan ismétlődő mintája teszi olvashatóvá és emberivé. A hagyományos lakókörnyezet organikus jellegét elsősorban az adja meg, hogy elmei sohasem önállóan értelmezendők és sohasem egyediek, nem építhetők meg és nem értelmezhetők függetlenül a többi elemtől, együtt alkotnak egy települési karaktert, utcaképet. A lakóterületek eltérő képét a klasszikus településmagban és a klasszikus periferián az oldalhatáros beépítés jellemzi. A szabadonálló beépítés a hagyományos történeti beépítésekben ritka, de a 20. század második felének beépítéseiben egyre dominánsabbá vált, a 20. századi lakóterületen és az új lakóterületen ez határozza meg a felpécsi lakóutcák képét is.

Felpéc lakóterületei karakterének ugyanakkor sajátos jellemzője a lakóutcák szélessége is, mely a hozzá párosuló, minőségi zöldfelületekkel legalább annyira erősen formálják az utcaképet, mint az épületek.

TELEKHASZNÁLAT, TÖMEGALKÍTÁS

A telekhasználat legjellemzőbb formája a nagy telekméretekhez igazodó szabadonálló beépítés, hiszen az így létrejövő épületek közötti távolság kellően nagy tud lenni ahhoz, hogy oldalkert és az utca felé előkert is kialakulhasson. Az épületek így szabadon formálhatóak, de tömegüket leginkább a keletkezésük idejében legelterjedtebb formai megoldások befolyásolták.

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

A hagyományos magyar települési karakter sajátossága az egyszerű tömegformálás (utcára merőleges vagy utcával párhuzamos gerincű tető, egyes esetekben L alakú beépítéssel) melynek eredményeképpen a homlokzatok egyszerű arányossága adja az épületek karakterét, apró változatosságai pedig meghatározzák az utcában betöltött helyét. Ezt az egyszerűségekre való törekvést a mai építkezéseken is figyelembe kell vennünk!

Ezt az egyszerű tömegformálást jellemzően egyszerű, helyi anyagokra, illetve helyi hagyományokra támaszkodó anyaghasználat egészíti ki. Vakolt felületek, egységes kőburkolatok, téglaburkolatok, egységes kerámia tetőburkolatok, melyeket egy-egy jól megválasztott, igényes anyaghasználatú részlet (párkány, ablakkeretezés, tetőcsatlakozás, esővízelvezetés) egészíti ki, szinte a ház díszeként is funkcionálva.

Az épületek színei általában visszafogottak. A korábbi, jellemzően mezőgazdasági területhasználat a puritán és célszerű anyaghasználatot részesítette előnyben a túldíszítettség helyett, mely az épületek színezésében is megjelent. A magyar településkép nyugodt tisztasága így jellemzően egyszerű, visszafogott színekkel operál, melyre bármilyen épített környezeti elem létrehozásakor ma is törekednünk kell.

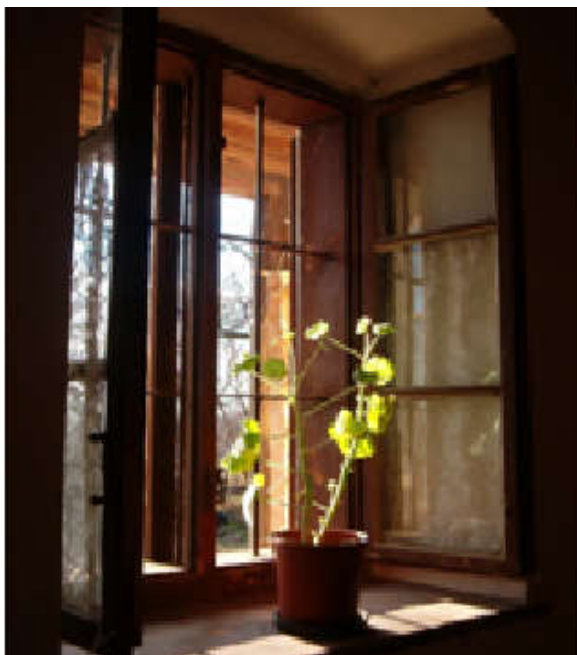

RÉSZLETEK, KAPUK, AJTÓK, ABLAKOK

A lakóépületek használhatóságának és komfortjának egyik alapvető meghatározó eleme azok a nyílászárók, melyek a külső és belső tér között, biztosítják az átláthatóságot és az átjárhatóságot. Miközben a hagyományos lakóépületek esetében mind a technológiai, mind az anyagi lehetőségek figyelembevétele miatt az ablakok, ajtók mérete a lehető legminimálisabbra szorítkozott, a mai komfortigényeknek megfelelően ezeket igyekszünk a lehető legnagyobbra kialakítani.

Ugyanakkor a nyílászárók egy épület karakterét, megjelenését is alapvetően befolyásolják. A hagyományos zártabb épületek, kisebb ablakaikkal az utcaképek karakterét is meghatározzák, míg a 20. század második felében kialakult beépítésekben – mint például Felpéc lakóterületeinél – az előkert miatt hátrébbhúzott épületek nyílászárói kevésbé határozzák meg az utca karakterét (azokat jellemzően növényzet takarja) így azok szabadabban is kezelhetők.

Az ajtók, ablakok, kapuk és egyéb kerti építmények részletei a sokszor puritán kialakítású ház díszei is. Az egyszerűbb falusias beépítésekénél is megjelennek azok az ablakkeretezések, díszes kapuk melyek a helyi kultúrák díszítőkedvének tárgyaivá váltak és melyek egy-egy településrész karakterét is meghatározhatják. Hagyományosan gazdag a részletképzésükkel, a hozzájuk kapcsolódó ablakpárkányokkal, szemöldök kialakítással a ház meghatározó alkotóelemeivé válnak, ezért azokat lehetőség szerint mindig meg kell tartani és felújítani, vagy hasonló részletgazdagságú elemekkel kell pótolni!

KERÍTÉSEK

Az utcai kerítések fontos szerepet töltenek be, mivel jelzik a magánterületek és közterületek határát. Sőt, – az esetek túlnyomó többségében – nemcsak jelzik a határt, hanem áthatolhatatlanná is teszik. Ezért településeinken manapság el sem képzelhető „kerítésmentes” utcakép. Éppen emiatt – az épületek és az élő elemek látványa mellett - kiemelt figyelmet kell fordítani esztétikájukra. Ebben talán a legfontosabb rendező elv **az egységes összképre való törekvés**. Ez elsősorban azt jelenti, hogy a kerítés – magassága, formája, áttörtsége, osztásának ritmusa, anyaga, színe – illeszkedjen a településen történelmileg kialakult hagyományokhoz, és nem mellesleg a mögötte vagy mellette lévő épülethez.

Általánosságban elmondható, hogy minden településnek megvan a jellemzően kialakult kerítés anyaga és formája. Ezeket bátran használhatjuk mind a történelmi településrészekben, mind az új beépítéseknél.

A kapuk –funkcionális szempontból – még talán fontosabbak, mint a kerítések, mivel ezek a megérkezés, a vendégfogadás első élményét adják. Ezért legyenek hangsúlyosak, de ne legyenek hivalkodóak. Céljukat tekintve két típusuk van: személy- és gépkocsi bejáratok. Ezek létesülhetnek együtt vagy külön-külön, de a lényeg a jó arányok megtalálása.

A jó arány nemcsak a felületek és a hosszanti osztások esztétikus ritmikusságának megtalálását jelenti, hanem a túldíszítettség és a túlzott puritánság közötti középutat is.

A kerítések és kapuk kialakításakor – az egységes és jellemző településkép megőrzése vagy visszaállítása érdekében – az alábbi elvek szerint igyekezzünk eljárni:

- teljes magasságában zárt kerítéseket általában csak oldalhatáros beépítési módnál alkalmazzunk
- szabadonálló beépítésű telkeknél inkább a részben áttört kerítéseket építsük
- az átláthatatlan anyagokból - egy telekhatár mentén – kettő típusnál többet ne használjunk (kapu anyaga eltérhet)
- az átlátható anyagokból - egy telekhatár mentén – lehetőség szerint csak egyet használjunk (kapu anyaga eltérhet)
- az anyagok nagy részénél legkevésbé tévedhetünk, ha azok természetes színét tartjuk meg
- a kapukat kétoldalt jelezzük egy-egy – látványban kiemelt – pillérrel, mely által a bejárat helyének jelentősége is kiemelhető, de azért ezek illeszkedjenek a többi pillérhez is
- a postaládák, házszámok, névtáblák, világítótestek helyének és kinézésének eldöntésénél is rendszerben gondolkodjunk
- javasolt anyagok: terméskő, téglá (vakolt vagy vakolatlan), fa, kovácsoltvas, drótfonat, műkő, beton
- ha kerítésünk Haidekker-fonatos, igyekezzünk azt megőrizni és ne váltsuk le műanyagbevonatos drótfonatra
- kerüljük a műanyagok, nádszövetek, hullám- vagy trapézlemezek, fémipari hulladéklemezek, betonvasak, többféle vagy harsogó színek alkalmazását
- léckerítésnél kerüljük a ballusztrád-jellegű profilokat
- deszkakerítésnél viszont kivágott népi motívum nem kerülendő
- terméskövet és látszó téglát egy kerítésen belül lehetőleg ne használjunk
- ha műszakilag szükséges, a fedkövek szakszerű vízorros kialakítására kiemelten figyeljünk
- ne használjunk szögesdrótot és a falak tetején üvegszilánkos védelmet
- a műszaki kialakításnál vegyük figyelembe a könnyű fenntarthatóságot
- a kerítés menti sövény-sáv távolságának meghatározásánál figyeljünk a növényfaj növekedési erejére
- ha kerítésünk zavaróan átlátható, a belátás akadályozására a növényzet telepítése javasolható
- a kerítésre csak úgy futtassunk kúszónövényeket, hogy azok sem a kerítést ne tegyék tönkre, sem a járdán való haladást ne akadályozzák (pl. drótkerítésre ne futtassunk trombitafolyondárt vagy lilaakácot)

KERTÉK

Akkor gondolkodunk jól, ha szem előtt tartjuk, hogy a ház szépsége mit sem ér a környezete külleme nélkül - amely környéket pedig szintén magunk alakíthatjuk, az nem más, mint **a kert**, legalább annyi funkciót adva számára, mint amellyel lakóházunk bír. Jól tesszük, ha nemcsak a lakóházat és az egyéb épületeket, de a kertet is tervek alapján hozzuk létre.

A kert már évezredek óta kiemelt szerepet tölt be az ember életében.

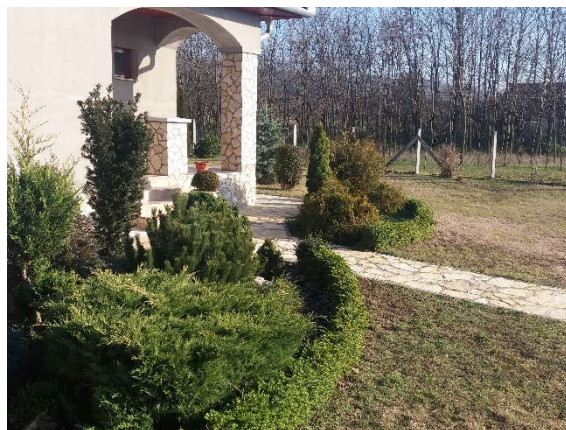
Magyar neve a 'kerített hely' kifejezésből ered, de más nyelveken is hasonló az etimológiája: a sumérban például 'kerítések közé szorított földdarab'. Már a Biblia is említ kertet, nemcsak az Édenkertet, de olyan földrajzilag azonosítható kertet is, mint például a Getsemáni-kert, vagy az Olajfák hegye, de ismerjük a történelemből a legendás perzsa díszkertet vagy az ókor hét csodája közé sorolt Szemiramisz függőkertjeit is.

A kert eredeti, élelemtermelő szerepe hamar kibővült a „haszontalan”, csak a szemet gyönyörködtető dísznövények, virágok belékerülésével és gondozásával, majd ezután csak kis lépés volt, hogy társasági rendezvények otthonává is váljon: már az ókorban lakomák színtere lett.

De a szabadidő-eltöltés, a játék, a sport, vagy akár a filozófiai tanulmányok színtere is lehetett a kert – gondoljunk csak az ókori görögökre. A középkori kolostorkertek, a díszes, mértani pontossággal tervezett újkori francia vagy a romantikus stílusú angol és távol-keleti kertek mind-mind bizonyítják, hogy az ember életterében nem másodrangú a természetnek az a megszelídített kis része, amit a házuk közelében magunkénak tudhatunk.

A szép kert igazodik a ház külső és belső tere stílusához, ezért ne egy darab összefüggő térként kezeljük a kertünket. A legszebb kertek, méretüktől függetlenül, akkor születnek, ha külön részekre bontjuk őket, majd funkció szerint osztjuk fel az egyes darabokat. A történelmi utalásokban látott kertfunkciókhoz a mai kor sem sokat tudott hozzátenni: ma is létezik egyfelől a hasznot hajtó kert (veteményessel és/vagy gyümölcsössel), amelyben akár az állattartás is elképzelhető, hiszen az udvar is megfelel a kert kritériumainak, másfelől a gazdaságilag nem értelmezhető, de az ember lelki jólétéhez lényegesen hozzájáruló dísz-, játék-, sport- vagy pihenőkert.

Nem lehet vitás, hogy **a kert a családi élet fontos színhelye**: itt tartjuk a születésnapokat, névnapokat, házassági évfordulókat és esküvőket, de a hétköznapiakban is rendszeresen használjuk: a többség napi két órát tölt a szabadban, de sokan öt órát vagy annál is többet. Tavasztól őszig, jó időben, nagyon sokan úgy érzik, hogy a kert tulajdonképpen átveszi a nappali szerepét, ahogy a terasz is a társasági élet fontos tere. Tervezésénél alapvető feladatunk azt eldönteni, hány funkciót kívánunk a kertbe telepíteni. Ebben persze úgy az építésügyi szabályozás, mint a szokások eleve adnak olyan útmutatást, amely döntésünket megkönnyítheti.

A jelenlegi szabályozás szerinti **elő-, oldal- és hátsókert** mind más jellegű növényzet telepítését indokolja. A díszes előkert természetesen az utcáfrontra kerül, a teraszok a ház oldalába. A napozó- és játszóteret az utca zajától távol, de az épülethez közel helyezzük, kapcsolódva a pihenőkerthez, míg legtávolabb a haszonkert kapjon helyet.

Az előkert manapság már inkább a díszkert kategóriájába tartozik és nem annyira a magánszféra uralja, hanem kifelé nyitott, amit az is mutat, hogy manapság általában – követendően – nincs kerítve. Ez az a tér, amely a lakóház szépségét kiemelheti, számára az „aláfestő zenét” biztosítja, így a haszonnövények elhelyezése ott nem indokolt.

Az oldalkert inkább tárolási vagy közlekedési célú hasznosításra, esetleg megfelelő szélességnél akár a játszó- vagy pihenő funkció céljára alkalmazható.

A hátsókertben, ami lehet a belső oldalkert, ami a kerítésen belül húzódik akár a „telek” végéig, végül is a következő ajánlások megfontolása mellett minden szükséges funkció helyet kaphat.

Fontos, hogy a haszonjellegű kertet az egyéb ketrészektől megfelelően különítsük el, akár egy belső kisebb kerítéssel, akár sövénnel vagy akár más átlátszatlan, leginkább élő növényzettel.

A kert egyéb funkciójú részeinek lehetséges összekötő felülete a gyepek (az esetlegesen rajta futó épített ösvényekkel), ezzel a sok lakóháznál megtalálható napozás vagy sportolás céljára szolgáló tér, a szabadtéri étkezőhely, a pihenőhely, a gyermekek játszóhelye, a kerti tó, a lugas, a térelválasztó sövény olyan harmonikus egységbe követhető, melyek mind funkcionálisan, mind esztétikailag alkalmasak arra, hogy az ott lakóknak a megfelelő otthonosságot nyújtsák.

Az utak, ösvények kialakítása különösen fontos, mert nagyobbak mutatják a kertet, de törekedjünk arra, hogy a ketrészeket inkább összekössük és ne felszabdalgjuk.

Az adottságok vizsgálatát sem mulaszthatjuk el a kert kialakításánál, itt elsősorban a napsütésnek kitettségére kell figyelnünk. A déli tájolású kerteket éri a legtöbb napsütés, a nyugatra néző kertek az esti napsugarakból kapnak a legtöbbet, ez tökéletes lehet egy pihenőréssz kialakításához, ahol a napi munka után kiengedhetünk. A keleti oldalt délelőtt éri napfény, délután viszont már kevésbé. Az északi oldal is lehetne kellően világos, viszont gyakran a környező házak beárnyékolják, ezért tervezéskor külön figyelmet követel.

A benapozottság figyelembe vétele más szempontból is az egyik legfontosabb kerttervezési irányelv, mert a telepített növényzet elhelyezésére és növekedésére is szükséges figyelmet fordítanunk, hogy azok lakóépület nyílászáróinak beárnyékolását ne okozhassák.

Nem feledhetjük az sem, hogy kertünk nem csupán kedvelt növényeink élőhelye, de otthona az állatoknak is, melyek felfedezése alkalmanként nemcsak a gyermekek, de a természetszerető felnőttek szívét is megdobogtathatja.

Nem utolsó sorban különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a kert élettelen alkotó-részei (berendezési tárgyai) és élő részei egymással összhang-ban szolgálhassák a kert céljait.

A KERT BERENDEZÉSI TÁRGYAI, KÖZLEKEDÉSI TERÜLETEI

A kert berendezési tárgyainak beszerzésénél tartasuk szem előtt azok anyagát, formáját, méretét és színét.

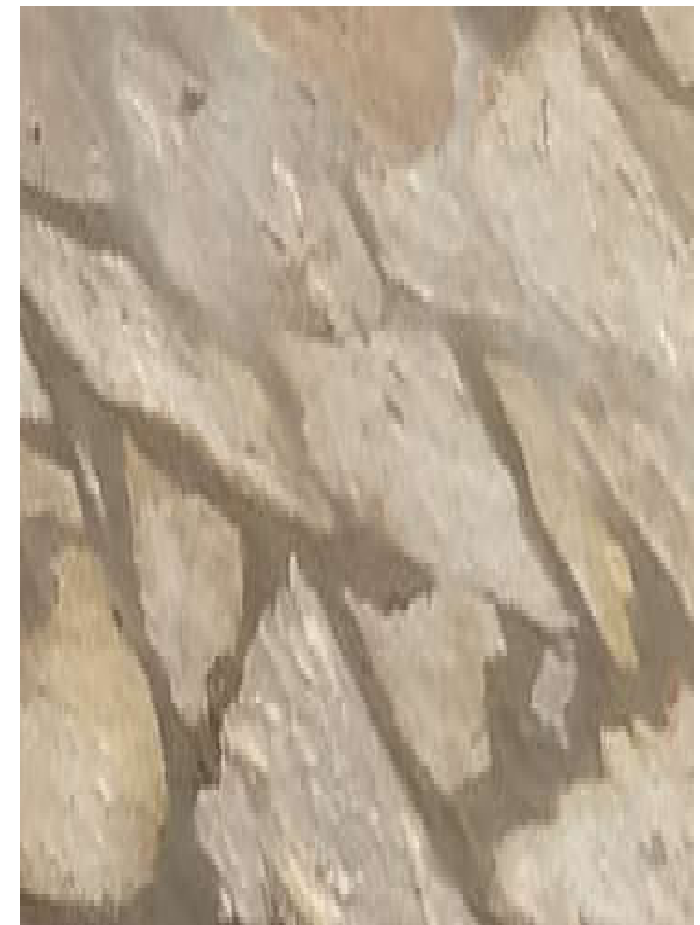
Mindezek kiválasztása során egyrészt alkalmazkodnunk kell a kert növényzetéhez, másrészt a lakóház tömegét, színét és az egyéb kerti építmények helyét, méretét és kialakítási módját kell szem előtt tartanunk.

Csakúgy, mint a berendezési tárgyak esetében, szükséges, hogy a burkolat anyaga, színe harmonizáljon a lakóház, a kerti építmények anyagával és színével. Egyszintes lakóháznál vagy kisebb alapterületű kertenél a monolit betonból készült kerti ösvények, utak az arányokat rontják, mint ahogyan rikító színű térburkolat a decensen színezett lakóház megjelenését alaposan leronthatja.

A burkolatok típusának eldöntésénél a komolyan meg kell fontolni, mit várunk el, melyik az a funkció, amely a domináns kell legyen annak kialakításánál, milyen célt szolgál. A kisebb szilárd elemekből épített burkolat (pl. térkő) arra alkalmas aljzaton („tükrön”) jó teherbírással rendelkezik, ugyanakkor könnyen javítható-cserélhető, illetve bontható, áthelyezhető – ellentétben a szilárd burkolattal, amellyel szemben a teherbírással kapcsolatban kifogás nem emelhető, azonban csak véglegesen bontható, esztétikailag nehezen javítható, a csapadékvízzel kapcsolatos viselkedése (gyors vízelvezetés) problémás lehet a gyep és az egyéb kerti növényzet szempontjából. Az ömlesztett burkolat (pl. folyami kavics, vagy mészkő- vagy bazaltmurva) ugyan a szilárd és a térkőburkolathoz képest kisebb teherbírással, de könnyebben bontható és visszaépíthető, vízáteresztő is. A gyephézagos burkolatok csak a kert kisebb forgalmú részein használandók, különben a gyep könnyen kikopik.

Végül a hagyományosan használt és újra divatos faburkolat ugyan nagyon hangulatos, de szabad ég alatt csúszásveszélyes, rendszeres karbantartást igényel, és kevésbé hosszú életű, mint az egyéb burkolatok.

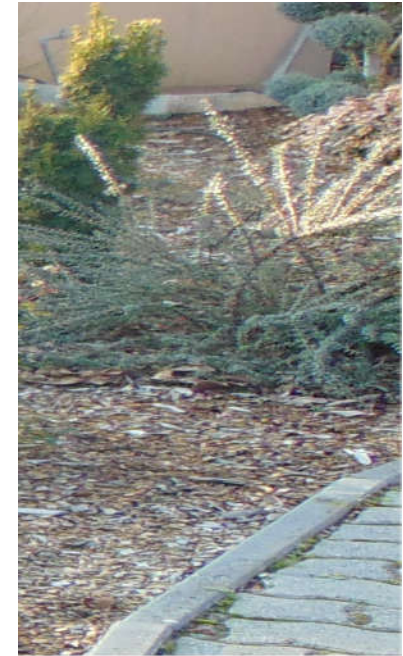

A burkolatokat határoló és az egyéb kertrészek közötti szegélyezések növelik a kert rendezettségének érzetét. Célszerű az ágyások és a különböző jellegzetességeket mutató kertrészek közé az elválasztandó területek külleméhez igazodó szegélyeket kialakítani.

A kerti építmények elhelyezésénél figyeljünk arra, milyen cél szolgálatába állítjuk: a fóliasátrat, üvegházat, füstölőt inkább a haszon jellegű kertrészbe, az utcáról kevésbé látható helyre tegyük, míg például a télikertet, a kemencét vagy egyéb szabadtéri tűzhelyet a kert pihenő részén helyezzük el.

Nincs zavaróbb, mint amikor egy rendezett kertben a bútorok heterogén kavalkádja töri meg a harmóniát, ezért célszerű törekvés, hogy a székek és asztalok lehetőleg legyenek egy típusúak és mobilizálhatóak, hiszen így oda tudjuk őket mozgatni, ahol éppen a legnagyobb szükség van rájuk.

A nem természetes anyagú (vagy nem ilyen anyaggal takart), tájba nem illő szeméttároló edényeket lehetőleg minél kevésbé látható, ugyanakkor jól megközelíthető helyre helyezzük. Részesítsük előnyben a szelektív hulladékgyűjtést és a hulladékok minél nagyobb arányú hasznosítását (pl. komposztálás, göngyölegek visszaváltása stb.).

A KERT ÉLŐ RÉSZEI

A fák (lombkorona-szint) – függőleges és vízszintes méretüknél fogva is - a kert látványában a leginkább meghatározó elemek. Éppen ezért ezeket telkünк széleire ültessük, természetesen úgy, hogy szomszédjainkat se az árnyékolásukkal, se a szemetelésükkel, gondozásukkal ne zavarjuk. Az előkertbe egyértelműen dísfákat, a hátsókertbe egyértelműen gyümölcsfákat, és az oldalkertben igény szerint bármilyen fa ültetése elképzelhető, de igyekezzünk a két másik kert között fokozatos átmenet képzésére.

A cserjék (cserjeszint) – funkciójukat tekintve – két részre oszthatók: sövénycserjék vagy szoliterek. A sövénycserjéket szintén a telekszélekre telepítsük, ügyelve arra, hogy azokat metszeni is kell, úgyhogy tartsunk kellő sortávolságot a kerítéstől. Telken belül is létesíthetünk sövényt, de az inkább csak jelzőként szolgáljon, pl. a különböző funkciójú kertrészek határán. A szoliterek azok a nagy díszértékű cserjék, melyeket rendszerint egymagukban ültetnek, ahol jól érvényesül látványuk, és jellemzően nem kell (de szükség esetén lehet) metszeni őket.

A talajtakarók (gyepszint) azon növények, melyek növekedési típusa olyan, hogy a - talajt valamilyen célból – be tudják fedni. Ilyen cél általában: a rézsúk védelme, vagy ahol a gye (pl. árnyékvetés miatt) nem marad meg, vagy a sövény és a gye közötti átmenet képzése stb.

A gye (gyepszint) a kert legalacsonyabb növénysszintje, faj/fajtaállománya vegyes, vagyis túlnyomó része egyszikű füvekből áll, de található benne kétszikű évelők-egynyáriak is. Gyepes részeket inkább a kert belseje felé alakítsunk ki, viszonylag egybefüggő, nagyobb felületekkel, melyek nyírását nem akadályozzák az itt-ott elültetett szoliter cserjék vagy fák. A vidéki kertekben nem jellemző a pázsit kialakítása, melynek követelménye, hogy kizárólag egyszikű fűfélékből álljon. Viszont fontos a gyepfelületek rendszeres nyírása, tápanyag-utánpótlása, felülvetése, szellőztetése, mert az elhanyagolt gye jelentősen rontja a kert esztétikáját!

Az évelők, egynyáriak (gyepszint) kertünk legfeltűnőbb dísz adó elemei, ugyanakkor a leginkább kézimunka igényesek. Épp ezért ezeket legfőképpen az előkert díszkertbe, illetve az intenzíven használt területrészek közvetlen közelébe – „a kevesebb néha több” elvét szem előtt tartva - telepítsük. Ügyeljünk arra is, hogy színeik harmonizáljanak.

A KERTEKBE AJÁNLOTT NÖVÉNYFAJOK

FÁK

Ajánlott fajaik az utcák illetve közterek, közparkok, közkertek leírásánál találhatók meg, mert a házikertben – mint urbanizált környezet – majdnem csak az azt használók igénye kell, hogy meghatározza, milyen fajt/fajtát ültessenek.

CSERJÉK

Viburnum opulus 'Roseum' labdarózsa

Hibiscus syriacus mályvacserje

Hydrangea macrop hylla hortenzia

Syringa vulgaris közönséges orgona

Rosa sp. rózsák

Paeonia officinalis (piros) bazsarózsa

Amygdalus triloba 'Multiplex' babarózsa/szilvarózsa

Lavandula angustifolia levendula

Rosmarinus officialis rozmaring

KÖZTERÜLETEK - UTCÁK, TEREK, TEMETŐK

ÁLTALÁNOS AJÁNLÁSOK

A közterületek esztétikája különösen fontos településünk számára, mert

- ♦ egyrészt a mi magunk (itt lakók) közvetlen környezetét adja
- ♦ másrészt az idegenek (látogatók) leginkább ezek látványán keresztül formálnak képet községünkről.

A közterületek folyamatos jókarban-tartása és fejlesztése együtt kell, hogy járjon a hagyományos településkép megőrzésével. Ennek során figyelni kell a településkép tájba-illesztésére, lehetőleg fokozatos átmenetet kell képezni a beépített területektől a be nem épített területek felé. Kiemelten fontos a közterületek megjelenésénél a **rendezettség=harmonikusság=egységesség** érzete, melyet mind a település belsejében, mind azon kívül éreznünk és törekednünk kell rá, egészen a szomszéd település határáig (sőt, azon túl is, de ez már a másik község felelőssége). A felújításoknál és az új fejlesztéseknél, majd ezeket követően a szakszerű és folyamatos fenntartás során ezt az egységes megjelenést ajánlott következetesen és hosszútávon végigvinni.

Felpéc

Településképi

Arculati

Kézikönyve

A közterületek csoportosíthatók:

- ♦ vonalas (utcák stb.) és
- ♦ térbeli (terek stb.) elemekre

vagy más csoportosításban az alábbi részei vannak:

- ♦ burkolatok,
- ♦ berendezési tárgyak,
- ♦ közműhálózat,
- ♦ közúthálózat, vasút (ez utóbbi csak közterületnek látszik, de valójában nem az),
- ♦ növényzet.

A közterületek felújításánál vagy kialakításánál az egyik leglényegesebb szempont **a funkciók, használati módok és idők egyértelmű elválasztása:**

- ♦ közlekedési vagy tartózkodási célú használat
 - ♦ ha közlekedési, akkor gépjárműves vagy gyalogos közlekedésű
 - ♦ ha tartózkodási, akkor dísz, pihenő, sport, játszó vagy rendezvényi célú (vagy ezek kombinációi)
- ♦ burkolt és növényesített (zöld-)felületek és arányuk
- ♦ intenzív vagy extenzív használat
- ♦ állandó vagy időszakos használat

Az épített elemek egységességének igényén túl legalább olyan fontos a növények (fásszárúak) kiválasztása. Tekintettel arra, hogy ez a kiadvány inkább a települések belterületére vonatkozóan ad ajánlásokat, ezért ezeken a területeken kevésbé fontos szempont a honosság-tájidegenség mérlegelése, hiszen a beépítésre szánt területek egy olyan erősen urbanizált környezetet képeznek, ahol főleg kényszer lenne a honos növényzet erőltetése. Ezért a fásszárú növényzet kiválasztásánál inkább az a szempont legyen meghatározó,

- ♦ mely faj érzi jól magát (mert közterületen a környezeti kitettség még nagyobb, mint magánterületen),
- ♦ de inváziós fajokat (pl. bálványfa (köznéven: ecetfa), ostorfa, amerikai kőris stb.) azért mégse használjunk!

RÉSZLETEKRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

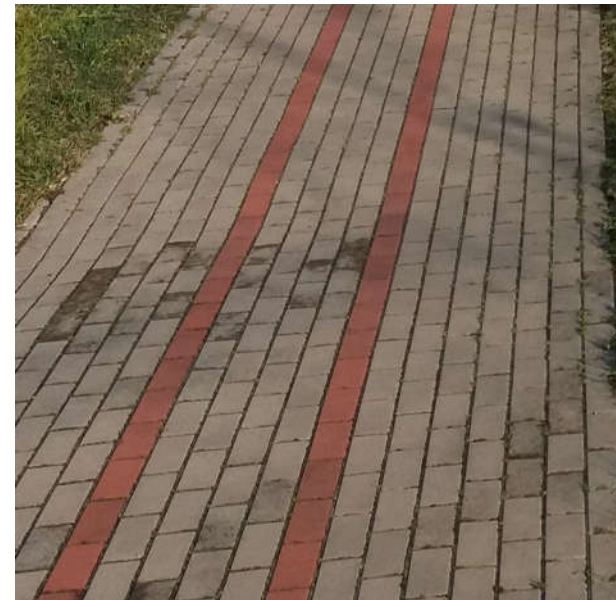
A KÖZTERÜLETEK BURKOLATAI

A burkolatok tervezésénél vagy kivitelezésénél az alábbiak a legfontosabb szempontok:

- a burkolt felületek többi felülethez való megfelelő arányának megtalálása
- szilárd vagy vízáteresztő szükséges inkább
- a burkolóanyag javíthatósága, fenntarthatósága, tartóssága mérlegelése
- akadálymentesség indokoltsága/kötelezettsége
- esztétikai kérdések (visszafogott, semleges színek alkalmazása javasolt)

A KÖZTERÜLETEK BEREDEZÉSI TÁRGYAI

Közterületi szabadtéri berendezési tárgyak jellemzően a reklámhordozók, útbaigazító táblák, KRESZ táblák, utcatáblák, útszéli-útterelő korlátok, pillérek, hidak, szeméttartók, padok, asztalok, köztéri művészeti alkotások, emlékművek, kutak, térvilágítás, kerékpártartók stb. Ezek némelyikének megformálását jogszabály írja elő (pl. KRESZ tábla), némelyiket nem lehet rendszerbe foglalni (pl. művészeti alkotás), de amelyikeket lehet (pl. padok, térvilágítás stb.), azokból célszerű egy típusból, egy termékcsaládból származókat alkalmazni a település teljes területén, mert ez is elősegíti az egységesség látványát, ezáltal a településképi esztétikus megjelenését.

A KÖZTERÜLETEK KÖZMŰHÁLÓZATAI

A közterületek esztétikájának egyik kulcsfontosságú problematikája a **közműhálózat tájbaillesztése**, melyen belül a legproblemátikusabb a **légvezetékekre** és a **vízvezetékekre** olyan műszaki megoldást találni, mely minél kevésbé rombolja a táj- és településképet, ugyanakkor nem túl drága. Ennek érdekében - lehetőség szerint – **kerüljük**:

- újabb légvezetékek elhelyezését = helyezzük előtérbe a földvezetékek létesítését,
- a csatornás vízvezetési megoldást = preferáljuk a nyílt, gyepes (nem burkolt) árkok kiépítését.

A nyílt árkos vízvezetés fölötti

- gépkocsi áthajtók egységes műszaki megoldásúak legyenek,
- gyalogos átvezetések lehetőség szerint egyben épüljenek a gépkocsi-áthajtókkal.

A KÖZTERÜLETEK NÖVÉNYZETE

A közterületeken alkalmazott növényfajták közül a legnagyobb jelentőségűek:

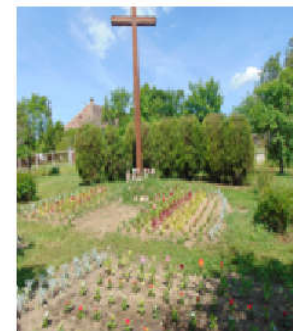
- vertikális szempontból a fasorok és magasabb cserjék
- horizontális szempontból a talajtakarók és lágyszárúak (egynyáriak, évelők).

A nagyobb környezeti kitettség miatt **tűrőképesebb** fajok legyenek választva, mint a magánkertekbe. Az újonnan ültetett fák

- törzsátmérője (1 m magasan mérve) min. 5 cm legyen,
- kikarózása
 - ♦ a törzs vastagodását nem akadályozó és
 - ♦ a széltörést, törzsdőlést akadályozó módon történjen,
- öntözési lehetőségének kiépítése ajánlott.

A közterületekre javasolt fajok felsorolása az utcáknál ill. a közterek, közparkok, közkerteknél található.

A bővebb fajtalista a tiltott fajtákkal együtt **az 1. sz. mellékletben található**.

UTCÁK

A fasor

- ♦ legyen egységes (egyazon díszfa fajból álljon), ha az út főút
- ♦ lehet vegyes (leginkább gyümölcsfák), ha az út mellékutca.

Ha az utca

- ♦ széles, akkor
 - ♦ a zöldsáv elválaszthatja a közutat és a járdát valamint nagy lombkoronájú faj is telepíthető
- ♦ keskeny, akkor
 - ♦ kellő szélességű zöldsáv már nem fér el, ezért nem kell erőltetni a kialakítását
 - ♦ csak szűk utcák fásítására alkalmas faj telepíthető, a járdában elhelyezett faverem-rácsba.

A zöldsáv

- ♦ ne gyepes legyen, hanem fásszárú talajtakaró vagy alacsony fedőcserjékkel betelepített
- ♦ számára csapadékvíz-hozzávezetést biztosítsunk.

Ha a zöldsáv

- ♦ csatornás vízelvezetés mentén van, akkor magasságban emelkedjen ki az úttest szintjéből
- ♦ nyílt árkos vízelvezetés mentén van, akkor arra folyjon a csapadékvíz az úttestről és a járdáról is.

A fásításnál **a közműnyomvonalak vízszintes irányú és magassági figyelembe vétele** is elkerülhetetlen (mind a meglévő utak fásításánál, mind új utcák kiszabályozásánál), mert ez „engedi meg”, hogy

- ♦ szimpla vagy dupla fasor, illetve
- ♦ alacsony vagy magasra nöövő fák telepíthetők.

Nagyon fontos a fák

- ♦ **kifejlődött kori habitusának figyelembe vétele** a tőtávolságuk meghatározásánál, illetve
- ♦ számára **szabad talajfelület biztosítása** (zöldsávban vagy faverem-ráccsal) és a csapadékvíz hozzávezetése vagy öntözés biztosítása.

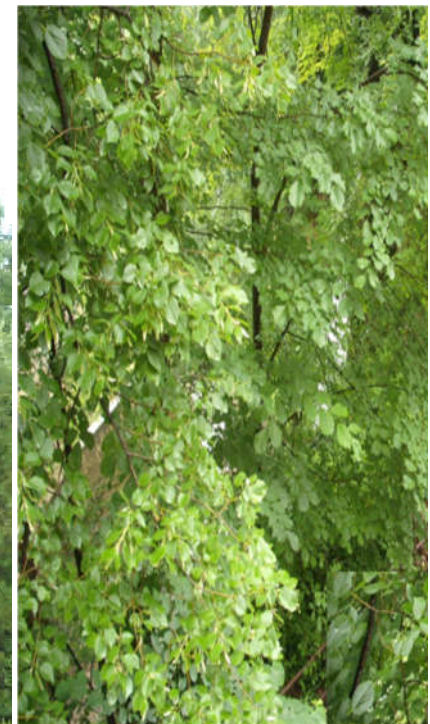

UTCÁKBA JAVASOLT FÁK

A főutakon fasornak kifejezetten alkalmas fajokat telepítsünk csak:

Platanus acerifolia	juharlevelű platán
Catalpa bignonioides	szivarfa
Quercus sp.	tölgy
Tilia sp.	hárs
Fraxinus sp.	kőris
Sorbus sp.	berkenye
Acer sp.	juhar
Corylus colurna	törökmogyoró

Levelükkel vagy termésükkel szemetelő dísfákat (pl. szomorúfűz, japánakác, vadgesztenye) inkább ne ültessünk, hacsak az nem gyümölcsfa – akkor viszont szedjük le az érett gyümölcsét, hiszen valószínűleg ezért telepítettük. De gyümölcsfákat inkább csak az alsóbbrendű utcákba ültessünk. Színes levelű dísfákat fasornak ne ültessünk!

KÖZTEREK, KÖZPARKOK, KÖZKERTEK

A közterek, közparkok, közkertek a település életének nagyon fontos terei, mert közösségképző és -megtartó erejük van. Míg az utak a haladást, közlekedést, ezek a megállást és az ottartózkodást kell, hogy szolgálják.

A település

- ♦ belsejében lévőink inkább díszítő, pihenő célúak
- ♦ külsőbb területein lévőink inkább sportolási, rendezvényi célúak legyenek.

A játszóterek mind a belsőbb, mind a külsőbb területeken előfordulhatnak, elképzelhetők.

Ezek a teresedések rendszerint történelmileg alakultak ki. Mivel jelenleg sajnos kevesebb lehetőség van újak kialakítására (és sok helyen elég is a meglévő), ezért fontosabb, hogy a már meglévőknél törekedjünk

- ♦ a szükséges és lehetséges funkció(k) megtalálására
- ♦ a funkció(k) szakszerű kiépítésének és fenntartásának biztosítására.

Ehhez át kell gondolni, illetve föl kell mérni

- ♦ a potenciális használók igényeit, számát
- ♦ az igényelt és indokolt használat típusát/típusait, időszakát/időszakait és intenzitását.

Kialakításuk vagy felújításuk esetében mindenképpen javasolt szaktervező igénybe vétele.

KÖZTEREKRE JAVASOLT FÁK

Az utakkal, utcákkal ellentétben e területeken inkább a szoliternek alkalmasabb fajokat telepítsük:

Carpinus betulus közönséges gyertyán

Acer platanoides korai juhar

Fagus silvatica 'Atropunicea' vérbükk

Quercus sp. tölgy

Padus avium májusfa

TEMETŐK

A temetők gondozottsága, ápoltsága és állandósága nagyon fontos az identitástudat megtartása érdekében. A temető lehetőség szerint minél tájbaillesztettebb legyen, a sírok ne legyenek zsúfolva. Az elhagyott sírkövek méltó elhelyezésére alakítsunk ki emlékparkot a működő temető egyik részén. A régi sírköveket és fölirataikat megfelelő fenntartással őrizzük meg (erre lehetőség szerint biztosítsunk anyagi fedezetet az önkormányzat költségvetéséből vagy támogatók adakozásából) – ez is egy közösségképző tevékenység lehet. A temetőkben található egyedi értékek (haranglábak, világháborús emlékművek, síregyüttesek, régi kutak, kapuk, kripták stb.) megőrzésére kiemelt figyelmet fordítsunk. A temetőkben egységes növényzet telepítése nem feltétlenül szükséges, de a sírok „háttereként” lehetőleg homogén gyepfelület szolgáljon minél kevesebb burkolattal. Esetleg a ravatalozóhoz vezessen egységes fasor a főbejáratától. A temető főbejáratánál legalább az átlagosan szükséges gépkocsi-mennyiség számára legyen parkoló kialakítva.

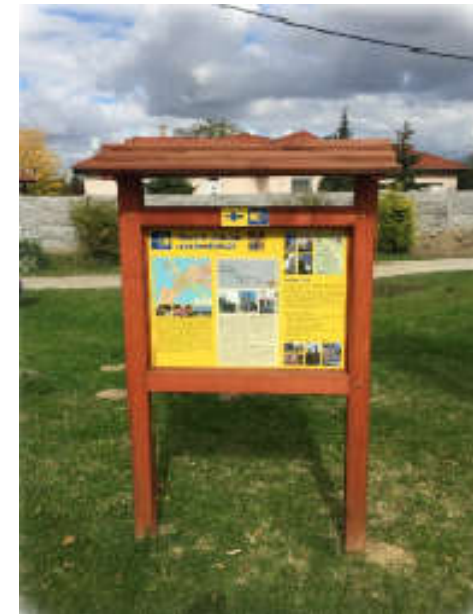

REKLÁMOK, HIRDETÉSEK

Az utcaképhez a hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégérek is ugyanúgy hozzátartoznak, mint az épületek vagy a növényzet. De hogyan hirdessük portékánkat, szolgáltatásunkat úgy, hogy az ne legyen meghökkentő? Hiszen elsősorban a figyelemfelkeltés a célunk, és nem a járókelők rosszallásának kiváltása. A hirdetés lényege a tájékoztatás, amelyet utcaképbe illően is megtehetünk. Ha lehetőségünk van egy szebb utcakép, településkép megteremtésére, miért ne élénk a lehetőséggel?

A 104/2017. (IV. 28.) Korm. rendelet rögzíti a reklámok elhelyezhetőségének területi szabályait.

A község területein csak a szabályozás szerinti reklámhordozó helyezhető el, itt szintén elengedhetetlen a megfelelő anyaghasználat. Jó példa erre a fából készített reklámhordozó, melyre bárki elhelyezheti hirdetését.

KORTÁRS JÓ PÉLDÁK

Ha az épület utcai homlokzatán nyitott garázskapu nagyon hangsúlyosan jelenne meg, és az udvar szélessége lehetővé teszi a ráfordulást, érdemes a garázskaput az oldalsó homlokzatra helyezni.

Szép példa erre ez a ház, ahol az utcai homlokzaton nyitott zsalugáteres ablakok illeszkednek a környezetbe kialakult utcaképhez. A garázskapu oldalra való áthelyezésével funkcionálisan ugyanúgy működik a ház.

Azokban a kialakult telektömbben javasolható ez a megoldás, ahol jellemzően a garázskapuk nem az utcai homlokzaton jelennek meg.

Más településről hozott példa

Más településről hozott példa

Ha a telkünk szélessége az utcában kialakulthoz képest szélesebb ház építését is lehetővé teszi, megfontolandó az utcai homlokzat tömegének szűkebbre szabása, és az épület tagolt kialakítása. Az utcakép ezáltal kedvezőbb képet mutathat.

A település elején lévő új kialakítású lakóterületeknél (Szondi utca, Dr. Petz Lajos utca) szélesebb utcai homlokzatú, nagyobb tömegű épületek épülnek, itt javasolható az épület tömegét tagolt kialakítással megtörni. A garázsok utcai homlokzati kialakítása ezeken a területeken javasolható. A homlokzatok kővel, téglával való díszítése a mai kortárs épületeknél gyakori. Az épület és a kerítés anyaghasználatának összhangját mutatja ez az épület.

Más településről hozott példa

Más településről hozott példa

Más településről hozott példa

E sarkok telken álló modern családi ház utcai homlokzatának vakolt felületét bontja meg az ormfalon felfutó kőburkolat. A nyílászárók be és kiugratása mozgalmassá teszi a homlokzatot.

Az épület jó példája azoknak az építészeti eszközöknek, melyekkel a homlokzat arányai, a tömeg nagyság befolyásolható.

A fényszennyezés elkerülését szolgáló szabályozás javaslata a LONNE ajánlásokat alapul véve

- El kell kerülni a hideg fehér fényű világítást, amely 500 nanométernél rövidebb hullámhosszúságú fényt tartalmaz: Ennek megfelelően 3000K alatti érték javasolt a kültéri világítás színhőmérsékletére.
- A világítótestek ernyőzése olyan legyen, hogy a fényt oda irányítsa, ahol arra szükség van: Megfelelő ernyőzés esetén a kibocsátott fényt nem látjuk közvetlenül. A megfelelően irányított fény nem jut a gyalogosok, járművezetők szemébe, az épületek ablakai felé vagy éppen az égbolt irányába. A fényeknek – még a díszvilágítás esetén is – lefelé kell irányulniuk. Így például a talajszintbe épített fényvetőket, melyek felfelé sugároznak, el kell kerülni.
- Az utcákat amennyire csak lehet egyenletesen, és amennyire csak lehet, alacsony intenzitással világítsuk meg: Vidéki utakon a 0,3 cd/m² fénysűrűség elegendő, amely kb. 4 lux megvilágítással elérhető. Ez az EU útvilágítási szabványoknak (EN13201) megfelelő legalacsonyabb útosztály. Az EU szabványok gyakran sokszor erősebb megvilágítást ajánlanak, mint ami jelenleg a legtöbb európai településen megvalósult.
- Igazítsák a kültéri világítást a tényleges használat idejéhez. Este 10 óra, vagy éjfél után jóval kevesebb fényre van szükség, ennek megfelelően az közvilágítás fénye csökkenthető. A megvilágítási szintek akár 50-80%-os csökkentése is lehetséges. A nem közcélú világítást teljesen ki kell kapcsolni, ha nincs arra közvetlen szükség.

IMPRESSZUM

Készítette: FELPÉC KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

www.felpec.hu

polhivfelpec@gmail.com

9122 Felpéc, Dózsa u. 9.

Tel: 96/551-070, +36 20/436-3176

Polgármester: Kuglics Tamás

Főépítész: Németh Eszter

nemetheszty79@gmail.com

Készítette: Samu Olivér okl. építészmérnök

Szerkesztette: Németh Eszter

Szöveg: Németh Eszter, Samu Olivér

Fotó: Németh Eszter, Samu Olivér, Felpéc Község Önkormányzata, Dombi Alajosné elnök (Felpécért Alapítvány)

Építészeti útmutató ábrái (25, 26 oldal): Lechner Tudásközpont Területi, Építészeti és Informatikai Nonprofit Kft.

Térképek forrása: www.mapire.hu (7., 13., és 22 oldal), Felpécért Alapítvány (8. és 17. oldal), google.com (9. oldal), alaptérképek

Felpéc, 2017. december 15. – Felpéc 2018. február 28.